

СРПСКА АКАДЕМИЈА ОБРАЗОВАЊА

Академик Бошко Влаховић

**ЖИВОТ И ДЕЛО
АКАДЕМИКА МИЛАНА
НЕДЕЉКОВИЋА**

(Поводом осамдесетогодишњице живота)

Београд, 2017.

Живот и дело академика Милана Недељковића

Издавач

Српска академија образовања, Београд

За издавача

Академик Никола Поткоњак

Корице

Др Горан Вилотијевић

Компјутерски слог

Ангелина Страхињић

Штампа

Центар за образовну технологију

Београд

С а д р ж а ј

Академик Бошко Влаховић	
СЛЕДБЕНИК И ПРОМОТЕР ПОВЕЗАНОСТИ ДРУШТВЕНИХ ПРОМЕНА И ОБРАЗОВАЊА	5
БИОГРАФИЈА АКАДЕМИКА МИЛАНА НЕДЕЉКОВИЋА	17
БИБЛИОГРАФИЈА	20
Књиге и прилози у монографијама.....	20
Мање студије, расправе и чланци у зборницима и часописима	23
Пригодне и друге белешке, осврти.....	40
Прилози у листовима	45
Ангажовање на научноистраживачким пројектима.....	47

Академик Бошко Влаховић

СЛЕДБЕНИК И ПРОМОТЕР ПОВЕЗАНОСТИ ДРУШТВЕНИХ ПРОМЕНА И ОБРАЗОВАЊА

АКАДЕМИК МИЛАН НЕДЕЉКОВИЋ је интелектуалац широког образовања, широких научних погледа и погледа на свет уопште. Пословично је скроман, радан и моралан човек. Умерен је у свему, као да се руководи хеленском мудрошћу: „Ни мало, ни много – умерено”. За све оне који га познају Недељковића је доживљен као принципијалан, пажљив, промишљен, толерантан и аналитичан човек.

У радном веку једног човека није свакидашње: завршити средњу школу као ученик генерације, потом завршити два факултета, магистрирати, докторирати и то све уз рад, да би уз то био на многим одговорним дужностима у образовању и друштву, а потом стићи до помоћника министра просвете, редовног професора универзитета, декана факултета и паралелно са тим написати преко 260 научних и стручних радова: књига, студија, расправа, чланака, приказа, рецензија, саопштења и др. Управо је то пут нашег данашњег слављеника др проф. Милана Недељковића, редовног члана Српске академије образовања.

Проценивши да за овакву прилику не би било могуће ићи на целовитију анализу научног и стручног дела др Недељковића одлучио сам да овим поводом издвојим и акцентујем само неколико важних појединости које указују на тематске оквире и значај његових интересовања и рада.

Развојне промене. Сагласно ширини свога образовања, те и научног и стручног интересовања тематика којом се академик Недељковић бави је веома разуђена, сложена и трајно актуелна. Већина његових радова тичу се крупних изазова нашег времена¹.

¹Др Живољуб Лазаревић. Живот посвећен образовању – О личности и делу проф. др Милана Недељковића, првог декана

То су проблеми савремене филозофије васпитања и образовања, питања социологије развоја; социологије образовања, стратегија и политичких промена у образовању; научне заснованости реформи и иновационих подухвата у образовању и др.

Питања која су у средишту његовог научног и стручног рада тичу се, у првом реду, развоја (трансформације), односно будућности образовања. Недељковић настоји да у контексту друштвених и научно-технолошких промена у друштву које се интегрише сагледа нужност потребе, карактер и тенденције промена у образовању. Он је отворен за ново доба и њему примерено образовање човека. О томе говоре наслови његових научних и стручних радова, посебно књига као што су: *Образовање и развој* (1994), *Друштво у променама и образовање* (2010); *Време промена и образовање* (2013); *Основна школа у променама* (2000) и друге.

Развој уопште па и развој образовања, акад. Недељковић посматра као процес усложњавања друштва, као раст структурних комплексности производних снага. Истиче да су процеси промена и развоја у друштву актуелни још од античких времена и да кроз целу историју привлачи пажњу људи. Скреће пажњу на различите теорије о развоју друштва за који развој каже да је најсложенија друштвена појава која је изискивала да се конституише посебна научна дисциплина: социологија развоја.

Недељковић поима развој не само као економски – привредни развој већ о развоју говори као о вишедимензионалном подухвату који треба да буде усресређен на људски фактор који је истовремено носилац развоја и корисник његових тековина. Он, дакле, истиче научну, социјалну, људску, културну и еколошку димензију развоја. У складу са тим су и његова залагања за: подизање научног подмлатка, о научно-стваралаштву, научно-истраживачком раду на универзитету.

Носећи развијни ресурс у савременом друштву јесте људски хумани капитал, а његов квалитет одређује васпитање и образовање које доприноси општем националном развоју као и развоју сваке јединке, истиче Недељковић. Тиме он објашњава

зашто најразвијеније земље у своме развоју дају образовању приоритетан значај. Теза према којој је образовање човека основ за сваки развој: економски, социјални, културни је полазно становиште аутора, те и нит која прожима већину његових радова.

Образовање и развој. У својим стручним и научним радовима Недељковић је наглашено фокусиран на разматрање кључних димензија интеракције између образовања и друштвеног развоја у савременом друштву и то са глобалних и микро-социолошких аспеката промена. Отуда и питања која су у првом плану његових разматрања а тичу се: циљева савременог образовања; филозофије, тенденција и стратегија промена образовања у свету; односа између реформи у друштву и реформи образовања; научне заснованости промена у образовању; хуманизације образовања; демократизације образовања; формирања личности; образовања и радног морала; глобализације и хомогенизације културе и образовања; теоријско-методолошких аспеката промена у образовању и др.

У својој књизи под називом Образовање и развој (1994), али и у другим својим радовима, Недељковић је са разлогом великим делом фокусиран на питања која се тичу узајамне условљености општег развоја и развоја образовања. На ова питања он настоји да одговори разматрањем низа комплексних тема.

Ова и друга питања која су мање или више од ширег теоријског значаја др Недељковић доводи у непосредну везу са глобалним друштвеним и научно-технолошким прогресом.

Образовање може да допринесе да ученик стекне одговарајући сплет особина, способности, знања, вештина, ставова и вредности, уколико буде развојно активно. Само развојно, трансформативно, иновативно образовање у друштву брзих промена може припремати младе са друштвено пожељним својствима. То указује на значај, неминовност и противуречне тенденције развојних промена у образовању. У развоју образовања аутор види борбу за превласт у знању, а самим тим и у техничко-технолошком, економском, социјалном и културном прогресу.

Књига Друштво у променама и образовање обухвата избор из најновијих радова проф. Недељковића у којима се разматрају крупна и веома актуелна питања образовања у доба врло ди-

намичног и тешко предвидивог научно-технолошког и друштвеног прогреса. Аутор овде посебно апострофира проблеме: повезаности између друштвених промена и промена у образовању; утицаја научно-технолошких и других промена на културну и хуманистичку улогу образовања; на еманципацију јединке, њено сналажење и живот у све сложенијим условима које условљава брзи развој; на систем људских вредности; на циљеве образовања и друго.

Полазна становишта Недељковића су циљеви и задаци које друштва постављају овој делатности. Циљеве и задатке образовања види као променљиве, те и друштвено, економски и научно-технолошки условљење. Аутор, не само у овој књизи, указује на кључне подухвате који се у свету преузимају на трансформацији образовања од традиционалног ка иновативном концепту. Анализом васпитно-образовних система указује на трендове и правце васпитно-образовног деловања у светским оквирима.

Сагласан да су знање, наука и образовање највеће вредности Недељковић се залаже за брже промене, реформе ове делатности које би биле научно утемељене и стим у вези он заузима критички став према подухватима ове врсте које су чињени у прошлости. Аутор инсистира на реформама и иновационим подухватима који се темеље на најновијим научним достигнућима у свету која су у пракси потврђена. Захтева да се овај процес научно промишља, поступно уводи и да критериј његове вредности буде допринос личном развоју и задовољавању и друштвених потреба.

Личност ученика. Анализирајући стање, као и реформе образовања у нас Недељковић уочава превасходна настојања да се променама излази у сусрет потребама и интересима друштва, а знатно мање се инсистира да се полази од потреба, интереса и могућности ученика, иако трагање за школом која ће бити по мери детета одавно траје. Ту чињеницу аутор с правом види као главни узрок одбојности ученика према школи. Отуда и закључак аутора: „Све док ученик не промени свој однос према школи, тако да је осећа као своју потребу, да му она изазива пријатна осећања, да је доживљава као амбијент у којем може на квалитетан начин и благовремено да задовољи своје потребе и интересовања, стиче

знања која су му потребна, афирмише своју личност, све до тада не може бити промењен карактер наше школе” (Недељковић, 2010.).

Отуда је формирање личности у чијем средишту се налази развој аутономије, идентитета и интегритета сваке јединке, један је од проблема васпитања и образовања којем Недељковић у својим радовима посвећује посебну пажњу.

У разматрању овог питања аутор полази од тога да је циљ савременог васпитања и образовања развој личности тј. „свих њених психичких особина које су код сваког појединца структуриране и обједињене на специфичан начин и које му дају онај специфичан печат психолошке индивидуалности” (М. Звонаревић). Аутор уочава да је личност васпитаника у великом степену изван фокуса традиционалне школе.

За појам личности кључне су две ствари: идентитет и аутономија, каже Недељковић. Идентитет није дат као нераздвојено својство било особе било социјалне групе. Будући да идентитет у позитивном смислу, значи аутономију личности, аутономно морално суђење, поверење у властите снаге, моћ самоконтроле и управљање собом, то се у породици, школи и самом друштву морају стварати услови за формирање личности. У свим овим окружењима се мора више радити на формирању личности кадре да: посматра себе, има дистанцу у односу на себе, упознаје себе, смешта себе у одређену околину, управља собом, управља својим развојем; колико јединка има свест о себи и другима, колико је независна, слободна, аутентична, пише др Недељковић.

Размишљајући питање о могућим правцима трансформације школе која би више уважавала потребе и интересе детета, Недељковић као прво уочава да је у нас у великој мери занемарен вредносни аспект хуманизма у свим подручјима човековог битисања, посебно у процесу наставе/учења. Отуда и његово залагање за хуманистички оријентисану наставу/учење, па и школу у целини.

У хуманизацији Недељковић види еманципацију човека, као његово ослобађање од духовног, социјалног и политичког туторства, зависности и потчињености, а што је блиско савременим учењима критичко-конструктивне теорије образовања. Хуманизација школе, наставе/учења је према аутору, део хума-

низације рада, радне средине. У школи треба створити услове да се у њој ученик може остваривати као људско биће, да буде слободан. „Хуманистичка настава, према Недељковићу, је повољан оквир за подстицање личности ученика кроз слободно испољавање свих његових потенцијала што је основна развојна потреба деце.”

У школи је нужно стварати услове за слободно, самостално, самосвесно, активно, одговорно, аутономно и радно биће. За остваривање оваквих циљева потребни су одговарајући услови: хуманизација наставе; настава емоционално обојена; емпатичност и алтруизам наставника према ученицима, љубав према позиву; спремност да код ученика развија смисао за одговорну слободу, самопоуздање, самопоштовање; да буде фактор социјализације и персонализације личности; да поштује личност ученика и да буде спреман на сарадничке односе.

За промену положаја ученика у функцији афирмације њихових личности проф. Недељковић истиче низ других услова (захтева): познавање структуре личности ученика, стилова учења, њихових способности; индивидуално-психолошких особености.

Као посебно важне претпоставке за промене положаја ученика Недељковић, поред наведених, истиче и: слободу стваралачког испољавања, слободан самостални рад, мотивацију и др.

Позивајући се на савремену педагошку мисао и Конвенцију о правима детета залаже се за образовање које је:

- усмерено на развој личности детета, његових талената, менталних и физичких способности;
- које уважава културни идентитет личности;
- које припрема младе за активан и одговорни живот у слободном друштву у духу поштовања људских права и слобода, толеранције, једнакости међу половима, нацијама и сл.

Иновације у образовању. Будући да је педагог и социолог, да се у свом радном веку непрестано бавио педагошким радом Недељковић се у више својих радова, поред осталог, фокусира на развој, промене, модернизацију односно иновације у образовању. Са разлогом оцењује да данашња наша школа касни за општим

развојем и да су исходи њеног рада испод очекиваних. Сматра да је школа и даље недовољно осетљива за потребе друштва брзих промена. Указује на различите аспекте и димензије њеног заостајања, залажући се за њену модернизацију. Свестан да то није ни најмање једноставан проблем, тражи да се проучавају искуства других образовних система и оно што је најпозитивније користи при трансформацији нашег образовног система.

Бавећи се развојем и друштвеним променама проф. Недељковић их у више својих радова повезује са традицијом и иновацијама. Он исправно указује на потребу да они који се баве друштвеним променама и будућношћу не губе из вида позитивну традицију на коју се промене, развој и иновације наслањају. Развојне промене – иновације подразумевају да нешто већ постоји и да ново подразумева у најмању руку уважавање постојећег, па и онда кад се оно мора одбацити, а поготову ако се ради о позитивном наслеђу – традицији која и даље представља вредност коју треба сачувати.

Разматрајући феномен друштвеног развоја и доводећи га у везу са променама иновативног карактера Недељковић у својим радовима показује интерес за отпоре и препреке које се овде јављају. Он уочава присуство отпора различитих врста и различитог интензитета. Главни узрок спорог отварања човека за нове идеје – иновације види у конзервативизму „који симболизује начин мишљења и тежњи, склоност ка одржавању старог и наслеђеног, у личном, породичном и друштвеном животу; отпорност према свему новом. Социјални конформизам, каже Недељковић, имплицира: непроменљивост навика, фиксацију поступака и идеја, одбацивање иновација –неофобију, непросвећеност и необавештеност, интравертност и провицијалност, пароксијализам и фатализам, необразованост, чак и неинтелигентност.² Отпоре друштвеним променама Недељковић види у економији, политици, култури, као и у свим сегментима социјалне структуре друштва и образовању посебно.

Недељковић иновације види као одговоре на изазове савременог друштва. Говори о иновативним али и конзервативним

²Др Милан Недељковић (2010), Друштво у променама и образовање, Издавачко предузеће Едука, Београд

друштвима, срединама, институцијама и појединцима. Сматра да је у природи човека да се не мири са датим и достигнутим. Будућност човека не долази сама по себи она се бира и цитира Продика према коме „од много заиста добрих и лепих ствари богови не дају људима ни једну без труда и рада”.

Даровитост и креативност. Др Недељковић се већ доста дуго бави темом даровитости и креативности човека. Ово питање он разматра у оквиру низа својих запажених радова као што су: 1. Стваралаштво као израз и чинилац развоја и напретка друштва (2000); 2. Јединство концепције политике и стратегије у подстицању даровитости (2004); 3. Развој курикулума према потребама даровитих ученика (2003); 4. Значај индивидуализације наставе у подстицању даровитости и креативности (2006); 5. Индивидуални контакти наставника и родитеља у подршци даровитих ученика; 6. Промене на селу и у сеоској породици и њихов утицај на подстицање даровитости.

Проучавајући богату светску научну литературу Недељковић настоји да проблем надарености и стваралаштва анализира из много углова почев од његовог поимања преко разграничења од других појмова, значаја, теоријског утемељења, концепције, политике и стратегије развоја даровитих.

Кад говори о стваралаштву и надарености Недељковић полази од тога да је човек тј. људски фактор најважнији носилац развоја и корисник свега што тај развој доноси. Он има у виду убрзани развој ка „друштву знања” друштву „нематеријалне економије”, дакле, ка друштву у којем ће знање, нове идеје, стваралаштво бити највећи капитал, највреднији и најскупљи људску производи.

Демократизација образовања. Посебно питање о којем Недељковић пише и на које се осврће у више својих радова тиче се демократизације образовања, школе, наставе, односно укупног васпитно-образовног рада.

У својим анализама он демократске односе посматра на два нивоа:

а) као облик друштвених односа између система образовања и школе и

б) као облик односа у васпитно-образовном процесу.

Главни закључци Недељковића о овом питању су:

1. Нема озбиљних помака унапређивању квалитета и ефикасности школе без њене демократизације као претпоставке образовања и васпитања за дијалог и толеранцију као све значајних вредности.
2. Вршњачка интеракција представља суштински елемент кооперативног учења. Кооперативно учење има повољне ефекте на развој демократских односа у школи.
3. Флексибилна организација простора и рада у школи где ученици могу слободно да се крећу, успостављају односе, самостално доносе одлуке везане за организацију васпитно-образовног процеса и сл. повољно утиче на васпитање за демократију.
4. Сви облици савремене организације наставе/учења битно доприносе развоју демократских односа у школи.

Универзитетско образовање. Са позиције помоћника министра, професора више школе, професора и декана факултета Недељковић је дуго година био у повољном положају да посматра и проучава високошколско образовање и непосредније сагледава стање и савремене тенденције у његовом трансформисању. Та своја искуства и виђења је публиковао у више радова објављеним у посебним публикацијама и периодици.

У склопу теоријског разматрања различитих питања система образовања Недељковић се у неколико својих запажених радова бави стањем и тенденцијама развојних промена универзитетског образовања у нас и у свету. Универзитетско образовање је, према аутору, моћна покретачка снага и централни део учења у сваком друштву. То је важан подсистем система образовања чија делатност превазилази националне оквире. Од универзитетских образовних кадрова се очекују нови импулси који воде већој продуктивности рада, високим технологијама, процвату духовних снага човечанства, праведнијим друштвеним односима и хуманистичким вредностима.

Глобализација друштва и његове импликације на различите аспекте развоја посебно на културни и образовни развој народа је још једна тема коју Недељковић у својим радовима разматра. Он говори о тешкоћама на путу ка остварењу светског друштва. Указује на културни империјализам, на угрожавање традиционалних и националних култура; на доминацију економски јачих и сл. Ипак, говорећи о образовању у контексту глобализације аутор закључује: „У утврђивању граница функционисања развоја система образовања треба узимати у обзир промене које се догађају у светским оквирима под све већим утицајем процеса глобализације и трендова развоја. Реч је о настојању светског друштва у коме више само територијална припадност, локална средина и сродничке везе не омогућавају човеку да на квалитетан начин задовољава своје развојне потребе. Нове моћне силе: технолошко-информатичка револуција и планетарна економија, глобална култура, наука и транснационални политички режим – повезују свет у јединствен систем”.

У својим радовима о глобализацији Недељковић посебно разматра тенденције глобализације и хомогенизације културе и образовања. У овом процесу остваривање нове планетарне цивилизације све више зависи од образовања. Оно обезбеђује људе кадре да управљају развојем, свесне да припадају светској заједници народа; оспособљава их да живе у мултикултурној заједници и трагању за новом културном синтезом.

Поред васпитно-образовне школа има и културну улогу, каже Недељковић, јер представља место сусрета глобалне и националне културе. Она ће то стварно и бити у мери у којој: (а) својом укупном делатношћу омогућава очување националне и културне равноправности и олакшава укључивање у глобално друштво и културу, (б) критички односи према хомогенизирајућим утицајима глобалистичке културе и развоја битне вредности националне културе.

Професионални развој наставника је проблем којим се Недељковић и теоријски и практично дуго година бави. Његова заокупљеност овом темом, произилази из с једне стране околности да се он као педагог школовао да, поред осталог, образује педагошки кадар, а с друге цео радни век је провео на пословима наставника и руководиоца васпитно-образовних институција почев

од основне школе до универзитета и на другим дужностима одакле је могао пратити и сагледавати потребе у образовању и усавршавању наставника, тим пре што систематски проучава развој друштва и његове потребе у овој области.

Кад говори о образовању и усавршавању наставника његова полазна становишта су:

1. Сваки концепт, политика и стратегија развојних промена у образовању не може да пренебрегне улогу наставника као непосредног носиоца овог процеса.
2. Циљеви образовања у одређеном периоду и на датом ступњу су битни критерији образовања и усавршавања наставника.
3. Иницијално (формално) образовање наставника је само први корак на путу који мора током целог радног века трајати.
4. За ново образовање потребне су радикалне промене у припремању и усавршавању наставника.

Питање припремања и усавршавања педагошких кадрова. Недељковић разматра из више углова. Настоји да утврди битне претпоставке овог процеса. Говори о новим улогама и компетенцијама ове професије, а у вези са измењеним циљевима и задацима образовања новим технолошким технологијама и потребама друштва и појединца. Недељковић говори о општој, педагошкој култури, култури комуникације, информацијској култури, култури понашања (опхођења), култури перманентног учења и др. Он културу наставника види у његовој способности за разумевање развојних способности ученика, поштовање њихових личности, спремности и способности за разумевање и прижање помоћи ученицима.

Педагошку културу наставника Недељковић види као својеврстан образац и способност хуманог и демократског учешћа наставника и ученика у процесу васпитања и образовања које афирмише личност ученика, његове способности, склоности, интересовања.

Рад на посебним научно-истраживачким пројектима

Вршећи различите дужности у различитим институцијама почев од основне школе па до Министарства просвете и

Универзитета Недељковић је током свог радног века непосредно учествовао у реализацији бројних развојних и других пројеката као што су: припремање и примена нових закона, наставних планова и програма, педагошких норматива, припремања и усавршавања педагошких кадрова, унапређивање система предшколског, основног и средњег образовања и васпитања у Републици Србији.

Учествовао је у заједничком истраживачком пројекту учитељских факултета у Србији: „Чиниоци и индикатори ефикасности и методе унапређивања васпитања и образовања”. Руководио је пројектом: „Улога учитеља у стицању знања и развијању способности ученика”. Такође је радио на истраживачком пројекту: Експерименталне (огледне) школе и вежбаонице у Републици Србији, као и на пројекту: „Верификација наставних планова и програма учитељских факултета у Републици Србији”.

Излагања на скуповима

Недељковић је током свог радног века учествовао на бројним скуповима: конгресима, симпозијумима, научним конференцијама, округлим столовима, саветовањима, трибинама, са запаженим рефератима, саопштењима, расправама и сл.

БИОГРАФИЈА АКАДЕМИКА МИЛАНА НЕДЕЉКОВИЋА

Милан Недељковић је рођен 1935. године у Великим Купцима, општина Крушевац. Учитељску школу завршио је у Крушевцу. Дипломирао на Филозофско-историјском факултету (група ПЕДАГОГИЈА) у Београду (1961) и на Високој школи политичких наука у истом месту (1967). Магистрирао је на Факултету политичких наука у Београду (смер ПОЛИТИЧКА СОЦИОЛОГИЈА) тезом: *Образовање као фактор јачања друштвене моћи радничке класе у самоуправљању* (1974) и докторирао на истом факултету (1979) тезом: *Политичка мисао Милентија Поповића у изграђивању концепције социјалистичког самоуправног друштва*.

Био је учитељ у сеоским основним школама, професор на Радничком универзитету у Крушевцу на месту управника Центра за друштвено политичко и друштвено економско образовање (1962-1966), и директор Гимназије у Крушевцу (1966-1976). У звању професора више школе, за наставни предмет социологија, радио је у Педагошкој академији у Крушевцу (1976-1986), а у допунском односу до 1993. године. Социологију са социологијом рада предавао у допунском радном односу и на Вишој технолошко-техничкој школи у Крушевцу и Вишој машинско-техничкој школи у Трстенику. Био председник Скупштине Међуопштинске регионалне заједнице Краљево у два мандата (1986-1990). То је била просторно највећа међуопштинска регионална заједница у Србији.

Помоћник министра просвете Р. Србије је био од 1990. до 1994. године. У то време у Србији су вршене велике промене у свим областима, али су оне у систему образовања биле најобимније и најрадикалније. Оне су изазване променама у политичком, економском и вредносном систему.

У звање ванредног професора за наставни предмет социологија на Учитељском факултету у Јагодини изабран је 1994. године. Био је (први) декан тог факултета (1994-2001). Осим опште

социологије предавао је и социологију породице. У допунском радном односу ангажован је на Учитељском факултету у Ужицу (1997-2002). У звање редовног професора изабран 1999, а пензионисан је 2001. године.

На Учитељском факултету у Јагодини, пред њим као деканом, стајали су тешки задаци у злом времену. Уз подршку наставничког колектива, студената и друштвене заједнице проблеми су решавани. Уписивани су добри студенти, обезбеђивани квалитетни наставници, стручни сарадници и асистенти, остварена је сарадња са другим учитељским факултетима у Србији и са руском Академијом образовања, побољшани су материјални услови рада, организован научно истраживачки рад, издавачка, културна и јавна делатност факултета. Факултет је на достојан начин обележио *Век образовања учитеља у Јагодини (1898-1998)*, Отпочела је настава на постдипломским студијама.

Недељковић је до сада објавио преко две стотине педесет стручних, научних и публицистичких радова. То су књиге, студије, расправе и чланци у часописима и зборницима, саопштења на националним и међународним научним скуповима и округлим столовима, радови на пројектима, осврти, прилози у листовима и рецензије.

Као аутор објавио је: *Политичка мисао Миленција Поповића (1982)*, *Марксизам и социјалистичко самоуправљање*, приручник (1983), *Образовање и развој (1994)*, *Време промена и образовање (1997)*, *Социологија* (универзитетски уџбеник, 1999), *Основна школа у променама (2000)*, *Експерименталне (огледне) школе* (коаутор, 2001), *Друштво у променама и образовање (2010)*, *Улога учитеља у стицању знања и развијању способности ученика* (коаутор), *Век образовања учитеља у Јагодини (1888-1998)* (коаутор са Јованом Ђорђевићем и Живољубом Лазаревићем), *Иновиције и традиција у образовању* (коаутор), *Педагошки кадрови XXI века: формирање свраралачког потенцијала наставника* (коаутор).

Приредио је са Р. Ратковићем и Д. Бјелетићем *Миленције Поповић, Субјективне снаге социјализма (1988)*, са Велизаром Недовићем приредио и предговор написао репринт издању *Увод у науку о васпитању* (најзначајнија дела С. Аџића, 1998).

Учествовао је у обликовању и извођењу више развојних и истраживачких пројеката који се односе на развој образовања,

школску мрежу, огледне школе, валоризацију програма учитељских факултета, улогу учитеља у стицању знања и развијању способности ученика, огледне школе и др. Учествовао у планирању, организовању и раду многих трибина и расправа са различитим садржајем. Одржао је више десетина јавних предавања у многим угледним институцијама, на трибинама и семинарима. Био је члан редакција више зборника и часописа, и дугогодишњи председник Програмског савета Завода за уџбенике и наставна средства у Београду.

Друштвено је био веома ангажован. Између осталог био је: члан савета за просвету општина Брус и Крушевац, секретар Општинског комитета и председник Општинске конференције СКС у Крушевцу, члан Извршног савета и делегат у Скупштини општине Крушевац, члан Штаба Територијалне одбране општине Крушевац, председник Скупштине Међуопштинске регионалне заједнице Краљево (у два мандата), члан Комисије за образовање Сталне конференције градова Југославије, члан Председништва Социолошког друштва Србије, члан Комисије за наставне програме из области друштвених наука за средње школе. Рецензирао је неколико уџбеника за средњу школу.

За свој рад добио је значајна признања, као што су: Орден за војне заслуге са златним мачевима, Орден рада са златним венцем, Златну плакету Завода за уџбенике и наставна средства у Београду, Републичку Плакету територијалне одбране, Плакету Учитељског факултета у Јагодини, Плакету Града Крушевца.

Године 2007. изабран је за дописног члана Српске академије образовања, а 2013. за редовног члана Српске академије образовања.

БИБЛИОГРАФИЈА

Књиге и прилози у монографијама

- 1) *Образовање као фактор јачања друштвене моћи радничке класе у самоуправљању*: магистарски рад. Београд: Факултет политичких наука, 1974, стр. 1-208.
- 2) *Политичка мисао Миленгија Поповића у изграђивању концепције социјалистичког самоуправног друштва*: докторска дисертација. Београд: Факултет политичких наука, 1979, стр. 1-476.
- 3) *Политичка мисао Миленгија Поповића*. Београд: Привредни преглед, 1982, стр. 1-240.
- 4) *Марксизам и социјалистичко самоуправљање* (приручник за студенте). Крушевац: Виша технолошко-техничка школа, 1983, стр. 1-342.
- 5) Са Р. Ратковићем и Д. Бјелетићем (приредио): *Миленгије Поповић, Субјективне снаге социјализма*. Београд: Комунист, 1988, стр. 1-518.
- 6) *Промена циљева, филозофије и стратегије васпитања и образовања у свету*, у: Б. Влаховић (уредник), *Школа и учитељи у савременом друштву*. Београд: Савез учитеља Србије; Педагошка академија за образовање учитеља, 1993, стр. 21-31.
- 7) *Образовање и развој: педагошко-социолошка разматрања*. Београд: Одељење за иновације и информационо-документационе послове Министарства просвете Р. Србије, 1994, стр. 1-124.
- 8) *Школа као чинилац морала у актуелним друштвеним условима*, у: С. Крњајић (уредник), *Морал и друштвена криза*. Београд: Институт за педагошка истраживања, 1995, стр. 184-192.
- 9) *Утицај политичке културе на демократске промене у школи*, у: С. Гашић-Павишић (уредник), *Аутономија личности и васпитање*. Београд: Педагошко друштво Србије, 1996, стр. 55-64.
- 10) *Друштвене и институционалне основе васпитања и образовања за демократију*, у: З. Аврамовић (приредио), *Демо-*

кратија, васпитање, личност. Београд: Институт за педагошка истраживања, 1996, стр. 96-124.

- 11) *Време промена и образовање*. Јагодина: Учитељски факултет, 1997, стр. 1-336.
- 12) *Улога учитеља у стицању знања и развијању способности ученика (Идејни пројект научног истраживања)*, у: Ж. Лазаревић (уредник), *Улога учитеља у стицању знања и развијању способности ученика (истраживања)*. Јагодина: Учитељски факултет, 1997, стр. 9-18 и 33-50.
- 13) *Осавремењивање основне школе и друштвене промене*, у: Б. Влаховић (приредио), *Иновације и традиција у образовању*. Москва: Руска академије образовања; Београд: Заједница учитељских факултета Србије, 1996, стр. 85-116 на српском и 93-122 на руском језику.
- 14) Gordana Zindović-Vukadinović and Stevan Krnjajić (editors), *Towards a modern learner – centred curriculum*. Belgrade: Institute for educational research, UNESCO, UNICEF; 1996, стр. 192-200.
- 15) *Модернизација основне школе и друштвене промене*, у: Г. Глејзер и М. Вилотијевић (приређивачи), *Образовање: традиција и иновације у условима социјалних промена*. Москва: Руска академија образовања; Институт информатизације образовања Москва; Заједница учитељских факултета Србије, 1997, стр. 137-158, на руском језику.
- 16) *Век образовања учитеља у Јагодини (1898-1998)* (коаутор). Јагодина: Учитељски факултет, 1998, стр. 328-422.
- 17) Са В. Недовићем приредио репринт издање и написао предговор, Сретен Ацић, *Увод у науку о васпитању* (најзначајнија дела С. Ацића). Јагодина: Учитељски факултет, 1998, стр. 1-360 стр.
- 18) *Наставник наспрам промена у друштву и основној школи*, у: Д. Ж. Марковић (редактор), *Педагошки кадрови двадесет првог века: формирање стваралачког потенцијала учитеља*. Москва: Руска академија образовања; Београд: Заједница учитељских факултета Србије, 1998, стр. 25-63 на руском језику.
- 19) *Социологија* (универзитетски уџбеник). Јагодина: Учитељски факултет, 1999. 324 стр.
- 20) *Основна школа у променама*. Ужице: Учитељски факултет, 2000, стр. 1-312.

- 21) *Огледна Основна школа "Други шумадијски одред" у Марковцу*, у: М. Вилотијевић (и др.), *Експерименталне (огледне) школе*. Београд: Учитељски факултет, 2001, стр. 264-280.
- 22) *Претпоставке и импликације информатизације образовања*, у: М. Даниловић и С. Попов (приредили): *Технологија, информатика, образовање 3*, Београд: Институт за педагошка истраживања; Н. Сад: Центар за развој и примену науке, технологије и информатике, 2005, стр. 43-52.
- 23) *Улога педагошког стандарда у смањењу последица сиромаштва на ученике основне школе*, у: С. Гашић-Павишић и С. Јоксимовић (приредиле) *Образовање и сиромаштво у земљама у транзицији*, Институт за педагошка истраживања, Београд, 2008, стр. 327-338.
- 24) *Друштво у променама и образовање*. Београд: ЕДУКА, Српска академија образовања, 2010, стр. 454.
- 25) *Демократизација школе предуслов образовања и васпитања за дијалог и толеранцију*, у: Станоје Ивановић, *Социологија образовања: избор текстова*. Београд: Учитељски факултет у Београду, 2011, стр. 197-208.
- 26) *Утицај традиције и иновација на модернизацију школе*, у: Гордана Будимир-Нинковић (приредила), *Практикум школске и породичне педагогије: приручник за студенте*, Јагодина: Педагошки факултет, 2010, стр. 74-90.

Мање студије, расправе и чланци у зборницима и часописима

- 1) *Интелигенција на раскрићу*, Градина бр. 9, Ниш, 1972, стр. 21-39.
- 2) *Жан-Пол Сартр: Политичка мисао егзистенцијализма*, Багдала, бр. 167 (фебруар) 1973, Крушевац, стр. 6-9 и 20-22; и бр. 168 (март) 1973, стр. 2-7.
- 3) *Социолошки аспекти слободног времена*, Багдала бр. 187 (октобар) 1974, Крушевац, стр. 17-21.
- 4) *Жан-Пол Сартр према марксизму*, Синтеза бр. 9/1974, Крушевац, стр. 432-451.
- 5) *Прилог заснивању марксистичког образовања ученика и наставника, Акциони програм спровођења задатака у области васпитања и образовања у општини Крушевац*, ОК СКС, Крушевац, 1974, стр. 70-77.
- 6) *Политичка и социолошка мисао Светозара Марковића*, Багдала бр. 192 (март) 1975, Крушевац, стр. 15-24.
- 7) *Вељко Влаховић о револуцији и стваралаштву*, Багдала бр. 193 (април) 1975, Крушевац, стр. 4-6.
- 8) *Друштво и образовање*, Градина 3/1975, Ниш, стр. 24-39.
- 9) *Образовање као фактор јачања друштвене моћи радничке класе у самоуправљању*, Педагогија 1-2/1975, Савез педагошких друштава Југославије, Београд, стр. 55-60.
- 10) *Марксистичко образовање – фактор јачања друштвене моћи радничке класе у самоуправљању*, у: *Марксистичко васпитање и образовање одраслих данас*, Андрагошко друштво СР Србије, Београд, 1975, стр. 1-11 (шапирографисано).
- 11) *Допринос марксистичког образовања јачању друштвене моћи радничке класе*, Синтеза бр. 14/1976, Крушевац, стр. 56-67.
- 12) *Друштвени и класни аспекти одговорности у самоуправном друштву*, Багдала бр. 211 (октобар) 1976, Крушевац, стр. 14-19.
- 13) *Актуелни проблеми у изради концепције и доношењу програма наставе марксизма у средњем усмереном образовању*, Уводно излагање на заједничкој седници Комисије ЦК СКС за идејно деловање Савеза комуниста у образовању и науци, Комисија

- ЦК СКС за идејни и теоријски рад и Комисија Републичке конференције Савеза социјалистичке омладине Србије, Београд, 12. децембар 1976, стр. 1-8 (умножено).
- 14) *Прилог истраживању Титовог доприноса теорији и пракси самоуправљања*, Багдала бр. 221-222 (август-септембар) 1977, Крушевац, стр. 25-28.
 - 15) *Рад као основ присвајања добара и управљања друштвеним пословима*, Багдала бр. 232-233 (јул-август) 1978, Крушевац, стр. 12-14.
 - 16) *Утицај образовања на остваривање самоуправно-демократских права и дужности*, у: *Образовање као чинилац и израз друштвених промена*, у Крагујевцу, Социолошко друштво Србије, 16. и 17. марта 1979, стр. 1-14 (шапирографисано).
 - 17) *Научно-технолошка револуција и образовање*, Багдала бр. 242-243 (мај-јун), 1979, Крушевац, стр. 29-33.
 - 18) *Друштвене промене на селу*, Багдала бр. 248-249 (новембар-децембар) 1979, Крушевац, стр. 9-11.
 - 19) *Политичка мисао Миленција Поповића у изграђивању концепције социјалистичког самоуправног друштва* (експозе приликом јавне одбране докторске дисертације на Факултету политичких наука у Београду, 22. октобра 1979), Багдала бр. 253 (април) 1980, Крушевац, стр. 14-18.
 - 20) *Теоријски и историјски корени самоуправљања*, Багдала бр. 261 (децембар) 1980, Крушевац, стр. 1-4.
 - 21) *Прилог истраживању неких претпоставки успешног рада регионалних политичких школа*, у СКС – (у коауторству са Д. Живковићем и М. Попадић), (стручни скуп) Друштвени развој и социолошка истраживања, Социолошко друштво СРС и Марксистички центар ЦК СКС, Доњи Милановац, 16. маја 1981, стр. 1-23 стр. (шапирографисано).
 - 22) *Туцовићево схватање класне борбе, Димитрије Туцовић и раднички покрет Србије*, Народни музеј Титово Ужице, Институт за историју радничког покрета Србије и РО "Димитрије Туцовић" Титово Ужице, 1982, стр. 287-303.
 - 23) *Јавност као фактор јачања друштвене моћи у самоуправљању*, у: Светозар Марковић и јавност, *Светозареви сусрети*, Светозарево, 1982, стр. 257-266.
 - 24) *Дидактичко-методички аспект наставе марксизма*, у: Љубица Симаковић (уредник), *Марксизам као основа процеса*

- реформе универзитета и средњег усмереног образовања.* Крагујевац: Центар за марксистичко образовање Универзитета "Светозар Марковић", 1982, стр. 63-73.
- 25) *Социолошка сазнања као извор јачања самоуправне моћи радничке класе, Социологија и друштвена пракса* (округли сто), Центар за марксизам Универзитета у Београду и Социолошко друштво Србије, Београд, 20. децембра 1982, стр. 1-13 (шапирографисано).
- 26) *Прилог истраживању друштвених промена и неравномерности друштвеног развоја, у: Актуелни тренутак наше револуције и субјекти њеног континуитета* (научни скуп), Факултет политичких наука у Београду, 1982, стр. 1-11 (део објављен и у часопису "Политичке студије" 1/1983, стр. 104-107, Факултет политичких наука у Београду).
- 27) *Идеје као израз и чинилац друштвених промена, Мисао, идеја, материја* (округли сто), Српска академији наука и уметности, Београд, 14. и 15. марта 1983, стр. 1-8.
- 28) *Место консултације у процесу усмереног марксистичког самообразовања, у: Улога марксистичких центара у развоју марксистичког самообразовања.* Крушевац, Марксистички центар ОК СКС, 1983, стр. 24-33.
- 29) *Социолошки аспекти културне политике самоуправног друштва, у: Остваривање програма развоја културе у општини за период 1981-1985.* Крушевац: Марксистички центар ОК СКС, 1983, стр. 16-21.
- 30) *Целовита сагледавања дијалектичког закона негације, у: Дијалектика истраживања о проблему деловања закона негације у стваралачком превазилажењу антагонистичких супротности* (научни скуп), Одбор за филозофију и друштвену теорију Одељења друштвених наука Српске академије наука и уметности, Београд, 1. октобар 1983. стр. 1-6 (шапирографисано).
- 31) *Друштвене противуречности и природа идејних кретања у борби за социјалистичко самоуправљање, у: Мисао и дело Миленција Поповића,* Институт за политичке студије Факултета политичких наука, Београд, 1984, стр. 351-362.
- 32) *Прилог разматрању повезаности техничког прогреса и квалификационе структуре запослених,* Зборник радова настав-

- ника виших школа СР Србије (друштвене науке), Заједница виших школа СР Србије, Београд, 1981, стр. 32-38.
- 33) *Социолошки аспекти песничког стваралаштва Добривоја Димитријевића*, Багдала бр. 252 (фебруар) 1982, Крушевац, стр. 3-5.
 - 34) *Тито о култури у социјалистичком друштву*, Багдала бр. 278-279 (мај-јун) 1982, Крушевац, стр. 6-10.
 - 35) *Нове могућности превазилажења супротности између умног и физичког рада*, Зборник радова наставника Педагошке академије у Крушевцу, 1982, стр. 53-63.
 - 36) *Прилог проучавању ставова и мишљења ученика о раду наставника у наставном процесу* (у коауторству са Д. Вујовић, М. Нагулић и Б. Михајловићем), Зборник радова наставника Педагошке академије у Крушевцу, 1982, стр. 203-216.
 - 37) *Дидактичко-методички аспекти изучавања марксизма*, у: *Марксизам као основа процеса реформе универзитета и средњег усмереног образовања*, Центар за марксистичко образовање Универзитета "Светозар Марковић", у Крагујевцу, 1982, стр. 63-73.
 - 38) *Димитрије Туцовић о јачању друштвене моћи радничке класе*, Лесковачки зборник, Народни музеј, Лесковац, 1982, стр. 179-184.
 - 39) *Утицај стила руковођења на радни морал у организацији удруженог рада*, *Наука у пракси* 2/1982, Институт за научна истраживања "ПКБ-Агроекономик", Београд, стр. 147-153.
 - 40) *Значај улагања у образовање кадрова*, Марксистичке теме бр. 2/1982, Марксистички центар Универзитета у Нишу, стр. 192-201.
 - 41) *Марксистичко вредновање традиције и културног наслеђа*, Багдала, бр. 287 (фебруар) 1983, Крушевац, стр. 16-21.
 - 42) *Утицај кризе образовања на младу генерацију*, у: *Добрица Вуловић (уредник), Омладина и друштвене кризе*, Центар за марксизам Универзитета у Београду, 1983, стр. 190-197.
 - 43) *Дискусија у настави марксизма и социјалистичког самоуправљања*, *Иновације у настави* бр. 3-4/1983, Међуопштински завод за унапређивање васпитања и образовања – Центар за иновације, Крушевац, стр. 213-217.
 - 44) *Консултација у марксистичком самообразовању*, *Иновације у настави*, 4/1984, Међуопштински завод за унапређивање

- васпитања и образовања, Центар за иновације, Крушевац, стр. 254-256.
- 45) *Питања су увек старија од одговора*, Билтен за информације бр. 47, 1984, МОК СКС Краљево, стр. 12-13.
 - 46) *Морал и васпитање у делима Светозара Марковића*, Зборник радова наставника са библиографијом 2/1984, Педагошка академија у Крушевцу, стр. 17-26.
 - 47) *Милентије Поповић о социјализму као светском процесу*, Зборник радова наставника са библиографијом 2/1984, Педагошка академија у Крушевцу, стр. 233-248.
 - 48) *Прилог разумевању самоуправљања као суштине и смисла савремене социјалне револуције. Уводна реч на промоцији књиге др Предрага Враничког "Самоуправљање као перманентна револуција"* у Одељењу марксистичке књиге Н. библиотеке у Крушевцу, 6. јуна 1985, Билтен Марксистичке књиге бр. 3, стр. 7-16.
 - 49) *Социолошки аспект друштвене бриге о деци*, Група аутора, Крушевац својој деци, СИЗ бриге о деци општине Крушевац, 1986, стр. 9-10.
 - 50) *Међусобна повезаност религијског и политичког у класној борби, Облици религиозне свести и неки институционални аспекти религијског живота у Београду* (научно-политичка расправа), Марксистички центар ГК ОСК, Београд, 5. 02. 1986, стр. 1-7 (шапирографисано).
 - 51) *Образовање као фактор социјалне и националне еманципације у самоуправном друштву*, у: Томислав Продановић (уредник), *Класно и национално у развоју система социјалистичког самоуправљања у Југославији* (зборник радова). Крагујевац: Центар за марксистичко образовање Универзитета "Светозар Марковић", 1986, стр. 291-302.
 - 52) *Стварање, ширење и материјализовање идеја, Научно-технолошки развој СР Србије до 2000. године* (научни скуп), Марксистички центар ЦК СКС, Београд, 1986, стр. 17-22.
 - 53) *Социолошки погледи Вука Стефановића Караџића*, Зборник радова са југословенског научног скупа, *Слободарство у делу Вука Стефановића Караџића*, ПУН Крушевац, 1987, стр. 108-124.
 - 54) *Образовање као фактор социјалне и националне еманципације*, у: *Класно и национално у развоју система социјалистичког*

- самоуправљања у Југославији*, Универзитет "Светозар Марковић" у Крагујевцу, 1987, стр. 291-302.
- 55) *Платонова концепција идеалне државе*, Зборник радова наставника Више технолошко-техничке школе у Крушевцу, 1987, стр. 3-12.
- 56) *Схватање човека у делу Миленгија Поповића*, у: *Личност и дело Миленгија Поповића*, "Просвета", Ниш, 1988, стр. 109-119.
- 57) *Образовање у функцији оспособљавања и усавршавања кадрова за научноистраживачки рад*, Зборник радова са научног скупа *Образовање кадрова за научноистраживачки рад*, Основна заједница науке региона Ниш, 22-23. новембар 1988, стр. 58-63.
- 58) *Миленгије Поповић о науци и образовању у функцији научно-технолошке револуције*, *Миленгије Поповић и савремена друштвена стварност* (научни скуп), Универзитет у Нишу, 12-13. јануар 1989. – 11 стр. (шапирографисано).
- 59) *Прилог истраживању доприноса Миленгија Поповића социјалистичкој мисли и пракси*, у: *Допринос српских социјалиста и комуниста социјалистичкој мисли и пракси* (округли сто), Марксистички центар Градског комитета СКС Београда, 8. 06. 1989, стр. 35-44.
- 60) *Наука и образовање у изазовима времена и Програм СКЈ, Програм СКЈ – историја, теорија и пракса* (округли сто), Центар за марксистичко образовање Универзитета "Светозар Марковић" у Крагујевцу, 9. 10. 1989, стр. 1-12 (шапирографисано).
- 61) *Поздравна реч на симпозијуму, Нова образовна и информациона технологија*, Врњачка Бања, 21. 04. 1989, Међуопштински завод за унапређивање васпитања и образовања Крушевац, ПА за образовање учитеља Београд, стр. 15-18.
- 62) *Образовање, ослобођење рада и радни морал, Ослобођење рада, радни морал и продуктивност* (научно саветовање), Филозофски факултет у Нишу, 1, 2. и 3. новембар 1989, стр. 1-14 (шапирографисано).
- 63) *Прилог научном проучавању и истраживању борбе за ослобођење Краљева и Чачка* (поздравна реч) у К. Јончић, главни уредник, *Борбе са главнином немачке групе Армије „Е“ у ослобођењу западне Србије* (Зборник радова са научног скупа у

- Краљеву, 26. и 27. новембар 1986.), Војно-историјски институт ЈНА и Институт за проучавање радничког покрета Србије, Београд, 1990, стр. 11-12.
- 64) *Рад позадинских служби у Крушевцу у време борби за ослобођење Краљева и Чачка 1944. године у К. Јончић, главни уредник, Борбе са главнином немачке групе Армије „Е“ у ослобођењу западне Србије* (Зборник радова са научног скупа у Краљеву, 26. и 27. новембар 1986.), Војно-историјски институт ЈНА и Институт за проучавање радничког покрета Србије, Београд, 1990, стр. 610-612.
- 65) *Нека питања едукације даровитих ученика, у: Проблеми миграције научних и техничких кадрова*, Зборник радова, САНУ, Београд, 1992, стр. 197-200.
- 66) *Питања едукације даровитих ученика, Иновације у настави*, ПА за учитеље у Београду, бр. 2/91, стр. 102-104.
- 67) *Наставни програми за основну и средњу школу и религијска тематика*, Настава и васпитање, бр. 4-5/92, Београд, стр. 355-363.
- 68) *Надзорничке функције*, Директор школе 2/92, Центар за образовање руководиоца у образовању, ПА за учитеље у Београду, стр. 212-215.
- 69) *Школа и њен директор у условима савремених промена*, Директор школе 1-2/1993, ЦУРО, Београд, стр. 489-495.
- 70) *Наука у раду и развоју школе*, Директор школе 1-2/1993, ЦУРО, Београд, стр. 533-534.
- 71) *Реформе и иновације у развоју образовања*, Иновације у настави 1-2/1993, Учитељски факултет Београд, стр. 5-8.
- 72) *Концепција и пракса образовања за медије и маскомуникације, образовање за масовне комуникације*, Зборник радова са научног скупа, Министарство просвете, Београд, 1993, стр. 193-197.
- 73) *Нека питања унапређивања света и животне средине деце и омладине са сметњама у развоју*, Београд, Дефектолошка теорија и пракса 1/94, Савез дефектолога Југославије, стр. 7-13.
- 74) *Социологија у одређивању стратегије развоја образовања, (међународни научни скуп) Савремене друштвене промене и социологија*, Факултет политичких наука, Београд, 8. 04. 1994, стр 1-15 (Зборник радова је штампан).

- 75) *Потребе даровитих ученика и однос социјалне средине према њима*, Норма 2-3/1995, Учитељски факултет у Сомбору, стр. 57-69.
- 76) *Традиција и иновација у промени и развоју васпитања и образовања*, Иновације у настави 3/95, Учитељски факултет, Београд, стр. 154-161.
- 77) *Светски трендови у васпирању и образовању*, у: Б. Влаховић и Д. Франковић, Педагошка хрестоматија. Београд: Агена, 1995, стр. 156-159.
- 78) *Улога учитеља у стицању знања и развијању способности ученика (идејни пројекат истраживања)*, *Образовање: традиција и иновације у условима социјалних промена* (Зборник радова са међународног научног скупа) Златибор, 25.09.1995, стр. 359-373 на српском и 363-376 на руском језику.
- 79) *Истраживање као пут развоја образовања, 8. конгрес Савеза педагошких друштава Југославије* (Београд, 26. и 27. јануара 1995), у: Б. Влаховић (приредио), *Образовање и људски фактор данас*, Савез педагошких друштава Југославије, Београд, 1996, стр. 376-385. односно, Педагогија 1-4/1995.
- 80) *Смисао осавремењивања наставе, Учитељ и осавремењивање наставе*, Учитељ 47-50/1995, Савез учитеља Србије, Београд, стр. 74-80.
- 81) *Будућност се данас осваја знањем и стваралаштвом*, Зборник радова наставника са библиографијом 3, Виша школа за образовање васпитача у Крушевцу, Крушевац, 1995, стр. 5-10.
- 82) *Основна школа у функцији ревитализације села*, Зборник радова са југословенског симпозијума *Ревитализација села* (26-28. октобра 1995), Агрономски факултет Чачак, Српска академија наука и уметности, Чачак, стр. 259-266.
- 83) *Улога учитеља у стицању знања и развоју способности ученика (идејни пројекат истраживања)*, Директор школе 2/1996, Учитељски факултет (ЦУРО), Београд, стр. 43-48.
- 84) *Традиција и иновације у променама и развоју васпитања и образовања*, у: *Иновације и традиција у образовању*, Руска академија образовања Москва и Заједница учитељских факултета Србије, Београд 1996, стр. 185-200 на српском и 183-197 на руском језику.

- 85) *Промене у друштву и образовању, и образовање наставника*, у: *Школа данас – могућности и правци прамена*, Основна школа "Радоје Домановић" у Крагујевцу, 1996, стр. 61-77.
- 86) *Целовитост Натошевићеве реформе основних школа и савременост*, др Ђорђе Натошевић: *мисао, дело и реформе школе* (научни скуп), Одбор за обележавање 175. годишњице рођења др Ђорђа Натошевића, Нови Сад, Матица Српска, 1996, стр. 1-13.
- 87) *Друштвене промене и развој друштва*, Зборник радова, 1/1997 Учитељског факултета у Јагодини, стр. 99-133.
- 88) *Локална самоуправа и специфичност функције и услова рада обавезне школе у локалној заједници*, у: *Локална самоуправа и образовање*, Институт за предузетништво "Браћа Карић", Београд, 1997, стр. 102-114.
- 89) *Претпоставке за доношење програма рада са даровитим ученицима*, у: *Подстицање даровитости*, Зборник 3, Виша школа за образовање васпитача, Вршац, 1997, стр. 97-106.
- 90) *Промене у друштву и образовању и образовање наставника*, Норма 1-2/1997, Учитељски факултет у Сомбору, стр. 29-48.
- 91) *Основна школа као чинилац ревитализације села*, Педагогија 3/1997, Београд, Савез педагошких друштава Југославије, стр. 11-18.
- 92) *Оспособљавање наставника за наставни рад у болници и у кућним условима*, (међународни стручни скуп) *Школа за све – школовање у болници и у кућним условима*, Министарство просвете Републике Србије и Републике Црне Горе, Институт за мајку и дете Београд, Основна школа "Драган Херцог" у Београду, 12-14. април 1995, Зборник радова 1997, стр. 27-36.
- 93) *Сеоска основна школа и млади на селу*, Трећи међународни научни скуп *Власински сусрети 97*, Млади и село, Власотинце, 3-6. септембра 1997, Завод за социологију развоја села и Југословенско удружење за социологију села и пољопривреде, стр. 1-18 шапирографинано.
- 94) *Место и улога основне школе у стицању знања и развијању способности ученика*, у: *Чиниоци и индикатори ефикасности и методе унапређивања основног васпитања и образовања*, (међународни научни скуп, Златибор, 28, 29. и 30. октобар 1997), Заједница учитељских факултета Србије и Руска

- академија образовања Москва, стр. 177-200 (на српском), стр. 197-221 (на руском).
- 95) *Друштвени аспект уџбеника*, у: *Вредности савременог уџбеника I*, Зборник радова научног скупа са међународним учешћем, Учитељски факултет у Ужицу 1997, стр. 70-77.
- 96) *Отпор друштвеним променама и цена друштвеног напретка, Друштвене промене и образовање учитеља*, Зборник радова 2/1997, Учитељски факултет у Јагодини, стр. 115-144.
- 97) *Основна школа и млади на селу*, Зборник радова 1/1998, Учитељски факултет у Ужицу, стр. 41-56.
- 98) *Какав нам учитељ треба на селу*, Зборник радова бр. 3, Учитељски факултет, Јагодина, 1998, стр. 99-111.
- 99) Педагошки погледи Сретена М. Аџића, Зборник радова *Наука и техника у Србији друге половине XIX века 1854-1904*, Универзитет у Крагујевцу, 1998, стр. 402-429.
- 100) Место и улога вежбаонице у образовању учитеља, у: *Методика – научна и наставна дисциплина*, Учитељски факултет, Јагодина, 1998, стр. 223-232.
- 101) *Какав универзитет нам треба*, у: *Од лицеја до савременог универзитета и универзитета будућности*, Универзитет у Крагујевцу, 1998, стр. 277-290.
- 102) *Улога педагошког стандарда у процесу и исходу образовања*, Зборник радова 3, Јагодина, Учитељски факултет, 1998, стр. 163-179.
- 103) *Традиција и иновација у развоју савременог друштва*, Међународни научни скуп *Стратегије развоја и процеси регионалне сарадње на Балкану*, Ниш 22-23. маја 1998, Филозофски факултет у Нишу (Институт за социолошка истраживања) и суорганизатори: Институт за међународну политику и привреду (Београд) и Удружење Наука и друштво Србије (Београд), стр. 1-15.
- 104) *Какав нам учитељ треба на селу*, Међународни научни скуп *Власински сусрети 98*, "Интелигенција и село", Завод за социологију села и Југословенско удружење за социологију села, Власинско језеро, 2-4 септембра 1998, стр. 1-13.
- 105) *Друштвене промене и савремени уџбеник*, Зборник радова са научног скупа са међународним учешћем *Вредности савременог уџбеника II*, Ужице, Учитељски факултет, 1998, стр. 49-65.

- 106) *Правна и политичка структура друштва*, Зборник радова 4/1999, Учитељски факултет Јагодина, стр. 139-170.
- 107) *Демократизација школе као модел образовања и васпитања ученика за дијалог и толеранцију*, Педагогија, бр. 3-4/2000, Београд, Савез педагошких друштава Југославије, стр. 267-277.
- 108) *Обрасци магијског мишљења и практична усмереност магије*, Зборник радова 5/2000, Учитељски факултет у Јагодини, стр. 73-95.
- 109) *Осавремењивање основне школе у улози унапређивања наставе и учења*, Настава и васпитање 1-2/2000, Београд, Педагошко друштво Србије, стр. 118-130.
- 110) *Потребан је целовит увид у глобалне токове развоја савременог образовања*, Педагогија 1/2000, Београд, Савез педагошких друштава Југославије, стр. 88-90.
- 111) *Стваралаштво као израз и чинилац развоја друштва*, Шести округли сто са међународним учешћем у Вршцу о теми Ствараоци и стварност, *Зборник 6/2000*, Виша школа за васпитаче у Вршцу, стр. 90-99.
- 112) *Друштвене и педагошке претпоставке образовања научног подмлатка*, (Седми округли сто са међународним учешћем, о теми: Даровитост у студентској популацији, *Зборник 7/2001*, Виша школа за васпитаче, Вршац, стр. 41-53).
- 113) *Основне детерминанте развојних промена на универзитету*, у: С. Танасијевић, уредник, *Реформа система универзитетског образовања у Србији на прагу трећег миленијума* (зборник радова), Универзитет у Крагујевцу, 2000, стр. 13-24.
- 114) *Осавремењивање основне школе у улози развијања еколошке свести ученика*, Ревизија рада 305/2002, Београд, стр.116-122.
- 115) *Друштвене граница развојних промена на универзитету*, Зборник радова 6, Учитељски факултет у Јагодини, 6/2002, стр.15-20.
- 116) *Преображај сеоске породице и промена положаја и улоге жене у њој*, Осми међународни научни скуп *Власински сусрети 2002* о теми "Жена и село", 2002, стр. 1-12.
- 117) *Одговорност универзитета за интелектуални и морални развој даровитих студената*, Осми округли сто са међу-

- народним учешћем о теми "Подстицање даровитости на студијама из угла Болоњске декларације", Зборник 8/2002, стр. 91-106 (на српском) и 107-117 (на румунском језику).
- 118) *Повезаност традиције и иновација у друштвеним променама*, Зборник друштвено-хуманистичких наука бр.3-4, Књижевна задруга, Бања Лука, 2003, стр.249-260.
- 119) *Друштвене промене и филозофија новог развоја основне школе у руралној средини*, Зборник радова Учитељског факултета у Ужицу 4/2003, стр. 49-57
- 120) *Преображај сеоске породице и промена положаја и улоге жене у њој*, Зборник радова 7/2003, Учитељски факултет у Јагодини, стр. 71-83.
- 121) *Друштвене и институционалне претпоставке образовања и усавршавања учитеља*, Научни скуп са међународним учешћем о теми *Образовање и усавршавање учитеља*, Учитељски факултет, Ужице, 2003, стр. 57-72.
- 122) *Развијање курикулума према потребама даровитих ученика основне школе*, Девети округли сто са међународним учешћем, о теми: "Место даровитих у курикуларној реформи", Виша школа за образовање васпитача, Зборник 9/2003, стр. 122-137.
- 123) *Друштвено-економски услови живота старих људи на селу*, Зборник радова 8/2004 Учитељског факултета у Јагодини, стр. 67-81.
- 124) *Јединство концепције, политике и стратегије у подршци даровитим ученицима*, Десети округли сто са међународним учешћем о теми: "Стратегије подстицања даровитих", Зборник 10/2004, Виша школа за образовање васпитача, Вршац, стр. 83-95.
- 125) *Способност слушања, магија питања и логика одговора у комуникацији у савременој настави*, Зборник радова научног скупа с међународним учешћем *Комуникација и медији у савременој настави*, Учитељски факултет, Јагодина, 2004, стр. 176-190.
- 126) *Повезаност социолошког и педагошког (са)знања у развојним променама у образовању*, у: Н. Трнавац (уредник), *Југословенска педагогија друге половине XX века* (Зборник радова са научног скупа посвећеног 80. годишњици од рођења проф. др Николе Поткоњака, Београд, 26. април 2004),

- Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду; Учитељски факултет у Ужицу, Ужице, 2004, стр. 255-271.
- 127) *Основна школа и млади на селу*, у: Светомир Миленковић (приредио), *Под небом Купаца* (ауторско издање), Крушевац, 2005, стр. 131-150.
- 128) *Теоријско-методолошки аспект промена у образовању*, у: Педагогија на почетку 21. века (Научни скуп "Југословенска педагогија друге половине 20. века", Ужице, 17. децембар 2004), Учитељски факултет у Ужицу, 2005, стр. 157-177.
- 129) *Позиција и функција еколошког васпитања и образовања у курикуларним променама*, Зборник радова с XIII међународног научног скупа о теми *Човек и радна средина*, Факултет Заштите на раду у Нишу и Еколошки универзитет у Москви, 2005, стр. 453-463.
- 130) *Хуманистички оријентисана настава као модел за развој аутономне личности ученика*, Зборник радова с међународног научног скупа о теми "Савремене концепције, схватања и иновативни поступци у васпитно-образовном и наставном раду и могућности примене у савременој школи" (Зборник радова посвећен јубилијеу проф.др Јована Ђорђевића), Савез педагошких друштава Војводине, Н.Сад, 2005, стр. 307-321.
- 131) *Одржавање, унапређивање и ширење знања и образовање учитеља*, Зборник радова с међународног научног скупа о теми *Савремени токови у образовању наставника*, Учитељски факултет у Врању, 2005, стр. 117-132.
- 132) *Индивидуални контакти наставника и родитеља у подршци даровитих ученика*, Зборник 11 округлог стола са међународним учешћем о теми "Даровити и одрасли", Виша школа за образовање васпитача у Вршцу и Универзитет "Тибускус" у Темишвару, 2005, стр. 379-390 на српском) и 391-399 (на румунском језику).
- 133) *Демократизација школе као модел образовања и васпитања за дијалог и толеранцију*, у: Бранко Јовановић (приредио) *Теоријско-методичке основе грађанског васпитања* (избор текстова). Јагодина: Учитељски факултет, 2006, стр. 193-206.
- 134) *Друштвени и педагошки смисао и сврха индивидуализације наставе у подстицању даровитости* (округли сто), Даро-

- витост, интеракција и индивидуализација у настави, Зборник 12/2006, Виша школа за образовање васпитача, Вршац и Универзитет Тибискус, Темишвар, стр. 73-87.
- 135) *Заступљеност стваралаштва Сретена Аџића у обележавању Века образовања учитеља у Јагодини (1898-1998)*, Зборник радова округлог стола *Живот и дело Сретена М. Аџића*, Историјски архив у Јагодини, Историјски архив у Крушевцу и Библиотека "Јефимија" у Трстенику, Трстеник, 14. октобра 2006, стр. 205-221.
- 136) *Сазнајне и друштвене претпоставке улоге педагогије у образовању за друштво знања*, Педагогија, 1/2007. Београд: Форум педагога Србије и Црне Горе, стр. 131-137.
- 137) *Компетенције наставника и ученика у примени дискусија у настави*, у: Бранко Јовановић (приредио) *Развијање комуникационих компетенција наставника и ученика*, Педагошки факултет у Јагодини, 2007, стр. 187-198.
- 138) *Детерминанте и теоријско-методолошки аспект промена у образовању*, Годишњак 2/2007, Београд: Српска академија образовања, стр. 227-241.
- 139) *Улога основне школе у образовању за заштиту животне средине*, Зборник радова 9/2007, Педагошки факултет, Јагодина, стр. 55-69.
- 140) *Проф. др Живољуб Лазаревић (1943-2006), сећање*, Зборник радова 9/2007, Педагошки факултет, Јагодина, стр. 285-288.
- 141) *Улога науке и културе у конципирању, прихватању и имплементацији Болоњског процеса*, Годишњак 3/2007, САО Београд, стр. 121-135.
- 142) *Радови Николе Цветковића у Зборнику радова Учитељског факултета у Јагодини (1997-2007)*, научно стручни скуп *Стваралаштво Николе Цветковића (Јагодина, 1. јун 2007)*, Педагошки факултет Јагодина и Факултет за културу и медије Мегатренд универзитета у Београду, стр. 1-13.
- 143) *Аутономија, идентитет и интегритет личности као циљ и исход образовања и васпитања*, Педагогија, 4/2008, Београд, стр. 569-579.
- 144) *Развојне промене савремене сеоске породице и њихов утицај на подстицање даровитости (округли сто)*, Породица као фактор подстицања даровитости, Зборник радова 14/2008,

- Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Палов“, Вршац, стр. 435-455.
- 145) *Глобализација и хомогенизација културе и образовања*, Зборник 13/2008, Крушевачка филозофско-књижевна школа, Крушевац, стр. 132-137.
- 146) *Друштвене границе функционисања и развоја система образовања*, Педагогија 2/2009, Београд, 359-378.
- 147) *Друштвена и педагошка подршка припремању елите знања* (округли сто), Зборник 15/2009, Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Вршац, стр. 359-376.
- 148) *Филозофска и друштвена основа педагошко-просветитељског дела Доситеја Обрадовића*, Зборник Крушевачке филозофско-књижевне школе, Крушевац, 2009, стр.
- 149) *Једна генерација учитеља*, у: Боривоје Красић, *Нас су школе запамтиле* (ауторско издање), Крушевац, 2009, стр. 180-182.
- 150) *Утицај традиције и иновација на модернизацију школе* (научни скуп) *Будућа школа*, Зборник радова Будућа школа I, САО, Београд, 2009, стр. 226-245.
- 151) *Повезаност културе и образовања у стварању школе по мери будућности*, Годишњак Српске академије образовања за 2009. годину, Београд, стр. 117-125.
- 152) *Допринос Драгомира Лазића неговању културе сећања*, (Књижевна баштина Крушевца 5): приредили Гордана Влаховић и Милош Петровић, Крушевац: Књижевни клуб Багдала, 2011, стр 16-28.
- 153) *Оспособљавање наставника да код ученика развија културу учења и читања*, Годишњак Српске академије образовања за 2010. годину. Београд: 2011, стр. 371-386.
- 154) *Филозофска и друштвена основа педагошко-просветитељског дела Доситеја Обрадовића*, Педагогија 2/2011, Београд: Форум педагога Србије и Црне Горе, стр 325-338.
- 155) *Образовање даровитих у условима глобализације и хомогенизације културе и образовања*, Зборник 16, Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Палов“, Вршац. Универзитет Романија, Арад, 2011, стр. 473-490.
- 156) *Потребан је целовит приступ лексичким позајмљеницама у српском језику* (саопштење на научном скупу у организацији

- Српске академије образовања на тему: *Чувајмо и поштујмо српску педагошку терминологију*, Годишњак САО за 2012. годину, стр. 529-535
- 157) *Аутономија писане речи и друштвени ангажман интелектуалца данас*, Багдала бр. 492, Крушевац, 2012, стр. 79-89.
- 158) *Интеракција образовања и културе у процесу наставе и учења*, у: *Настава и учење, стање и проблеми (међународни научни скуп: Настава и учење – стање и проблеми)*. Организатори Учитељски факултет у Ужицу, Педагошки факултет у Нитри (Словачка) и Педагошки факултет из Копра (Словенија), 2011, стр. 177-188.
- 159) *Улога школе у моралном васпитању даровитих ученика*, Синтеза – часопис за педагошке науке, књижевност и културу 2/2012, Крушевац: Висока школа струковних студија за васпитаче у Крушевцу, стр. 5-22.
- 160) *Рад проф др Веселина Илића на Учитељском факултету у Јагодини*, у: *Личност и стваралаштво Веселина Илића: споменица*, зборник радова приредили Љубиша Митровић и Данијела Гавриловић. Ниш: Филозофски факултет у Нишу, 2012, стр. 103-108.
- 161) *Основне детерминанте трансфера иновација у педагошку праксу*, у: *Образовне иновације у информационом друштву* (Зборник радова са Научног скупа поводом јубилеја Бошка Влаховића), Београд: Српска академија образовања, стр. 192-209.
- 162) *Уз осамдесет година живота академика Бошка М. Влаховића*, Зборник радова са научног скупа одржаног у Ужицу (2012) *Образовне иновације у информационом друштву*, САО Београд, 2013, стр. 15-21.
- 163) *Јавност као фактор јачања одговорности демократског друштва*, Зборник бр. 15 Крушевачке филозофско-књижевне школе, Крушевац, Културни центар, 2014: стр. 157-170.
- 164) *Допринос професора др Велизара Недовића обележавању века образовања учитеља у Јагодини (1898-1998)*, Педагогија 2/2014, Београд: Форум педагога Србије и Црне Горе, стр. 295-303.
- 165) *Учење за знање као циљ и задатак васпитања у друштву које се мења*, Годишњак Српске академије образовања за 2014. стр. 161-188.

- 166) *Однос проф др Радоша Смиљковића према завичају*, Научни скуп *Србија и глобализација* (2014), Факултет политичких наука у Београду, поводом осамдесетогодишњице живота Радоша Смиљковића 2015, стр. 248-259.
- 167) *Погледи проф др Данила Ж. Марковића на улогу универзитета у савременом друштву*. Научни скуп: личност и дело професора Данила Ж. Марковића (поводом осамдесет година живота и шездесет година стваралачког рада, Филозофски факултет у Нишу, 2014), Зборник радова (у штампи), стр. 1-16.
- 168) *Еколошка криза и еколошка култура, (двадесет шесто заседање Крушевачке филозофско-књижевне школе, 19. и 20. јуна 2015. године, посвећено теми Култура и криза, КРУШЕВАЧКА ФИЛОЗОФСКО-КЊИЖЕВНА ШКОЛА Крушевац, заседање (2015) Култура и криза, излагања на 25. Заседању заседање Крушевачке филозофско-књижевне школе 2015. Крушевац: Културни центар Крушевца: град Крушевац, филозофско-књижевна школа Крушевац, 2016, стр 172-185.*
- 169) *Филозофска и друштвена основа педагошко-просветитељског дела Доситеја Обрадовића*, Зборник Крушевачке филозофско-књижевне школе, 2009, Крушевачка књижевно-филозофска школа, 2010, стр. 124-142.
- 170) *Улога савремене школе у развијању еколошке културе*, Београд, САО 2013, стр 171-185.

Пригодне и друге белешке, осврти

- 1) *Капитално дело о политици*, осврт на књигу "Политичка енциклопедија", ("Савремена администрација", Београд, 1975), Багдала бр. 203 (фебруар) 1976, стр. 23-24.
- 2) *У свом времену, осврт на књигу С. Шувара "Лијево и десно или десно и лијево"*, (Замак културе, Врњачка Бања, 1975), Багдала бр. 206 (мај) 1976, стр. 20. и 21.
- 3) *Прилог теоријском продубљивању несврставања*, осврт на књигу Е. Кардеља "Историјски корени несврставања", ("Комунист", Београд, 1975) Багдала бр. 212 (новембар) 1976, стр. 18. и 19.
- 4) *Теоријско политичка истраживања у нашем актуелном друштвеном процесу*, осврт на књигу Р. Ратковића, "Идеологија и политика", (ИПС ФПН, Београд, 1976) Багдала, бр. 217 (април) 1975, Крушевац, стр. 22-24.
- 5) *Прилог марксистичком разматрању актуелних тема сувременог друштва*, осврт на књигу П. Козића "Марксизам и теме сувременог друштва" (ФОН, Београд, 1979), Багдала бр. 250 (јануар) 1980, Крушевац, стр. 20 и 21
- 6) *Значајан научно-истраживачки рад*, осврт на књигу Б. Прњата "Културна политика" (Радничка штампа, Београд, 1979), Багдала бр. 251 (фебруар) 1980, Крушевац, стр. 20.
- 7) *Вредан прилог обради суштинских питања марксистичке филозофије*, осврт на књигу О. Пејановића "Марксистичка филозофија" ("Привредни преглед", Београд, 1980), Багдала бр. 257-258 (август-септембар) 1980, Крушевац, стр. 30-31.
- 8) *Социолошке рефлексије о збивањима у југославенском друштву*, осврт на књигу Ј. Жупанова "Маргиналије о друштвеној кризи, ("Глобус", Загреб, 1983), Багдала бр. 298 (јануар) 1984, Крушевац, стр. 21-23.
- 9) *Савремена реинтерпретација Хераклита*, осврт на књигу М. Марковића "Филозофија Хераклита Мрачног" (Нолит, Београд, 1983) Багдала бр. 301 (април) 1984, Крушевац, стр. 26-27.
- 10) *Ка Марксовом утемељењу људске заједнице*, осврт на књигу М. Петровића "Комунизам и рад" (Београдска књига, 1984),

- Багдала бр. 308-309 (новембра-децембар), 1984, Крушевац, стр. 35. и 36.
- 11) *Један критички увид у однос говора и савремене политике*, осврт на књигу С. Инића "Говорите ли политички" (Истраживачко-издавачки центар ССО, Београд, 1984), Багдала, бр. 310-311 (јануар-фебруар) 1985, Крушевац, стр. 32-33.
 - 12) *Прилог разумевању егзистенцијалних проблема човека и могућих хоризоната његове слободе*, осврт на књигу П. Враничког "Самоуправљање као перманентна револуција (Центар за културну дјелатност, Загреб, 1985) Багдала, бр. 314-315 (јун-јул) 1985, Крушевац, стр. 34-35.
 - 13) *Допринос конституисању социологије друштвеног развитка*, осврт на књигу Љ. Митровића "Социјална динамика" (Научна књига, Београд, 1985) Багдала (јануар-фебруар) 1986, Крушевац, бр. 322-323, стр. 33-35.
 - 14) *Научно и хуманистички утемељена социолошка анализа образовања*, осврт на књигу В. Милановића "Образовање и друштво (Радничка штампа, Београд, 1985), Багдала број 330 (септембар) 1986, Крушевац, стр. 24-25.
 - 15) *За социолошки приступ еколошким проблемима*, осврт на књигу Т. Продановића "Еколошки проблеми и самоуправно друштво", (Међуопштински историјски архив Чачак, 1986), Багдала, Крушевац, бр. 346-347 (јануар-фебруар) 1988, стр. 31-32.
 - 16) *Осврт на књигу Љ. Бајића, Развитак школства општине Врњачка Бања (1669-1989)*, Победа, Крушевац, 30. децембар 1989, стр. 11.
 - 17) *Милентије Поповић о науци, образовању и информисању*, промоција књиге Личност и дело Милентија Поповића, Универзитет у Нишу, 24. јуна 1988, стр. 1-5.
 - 18) *Погледи Милентија Поповића на улогу науке и образовања у управљању развојем социјалистичког друштва* (уводна реч на промоцији књиге: Милентије Поповић, Субјективне снаге социјализма), Међународни прес-центар, Београд, 12.10.1988. 6 страна.
 - 19) *Вредан прилог историји школства, осврт на књигу Љ. Бајића, Развитак школства општине Врњачка Бања 1869-1989*, В. Бања, 1988. Крушевац: Победа, 30. 12. 1988, стр. 11.

- 20) *Љубивоје Бајић, Стоседамдесет година школства варваринске општине 1820-1990*", Победа, Крушевац, 27. јул 1990, стр. 8 (приказ књиге).
- 21) *Иновације – одговор на изазов образовању*, осврт на књигу Б. Влаховића, Трансфер иновација у образовању (Научна књига, Београд, 1993), Педагогија бр.3–4/1993, Савез педагошких друштава Југославије, Београд, стр. 133–135.
- 22) *Ново издање уџбеника социологије*, осврт на књигу Д. Ж. Марковића Општа социологија (Савремена администрација, Београд, 1993), Педагогија бр. 3-4/1993, Савез педагошких друштава Југославије, Београд, стр. 138-143.
- 23) *Научна студија о нарави наставника*, осврт на књигу Б. Недовића Нарав наставника (Глас Србије, Краљево, 1997), Иновације у настави 4/1997, Београд, Учитељски факултет, стр. 386-388.
- 24) *Друштвене промене и масмедији*, осврт на књигу М. Милетића, Медији у вртлогу времена (Београд, Заједница РТВ Србије, 2001), Багдала, 453/2002, Крушевац, стр. 114-120.
- 25) *Колективни идентитет и међукултурно комуницирање*, осврт на књигу Б. Стојковића, Идентитет и комуникација (ФПН, Београд, 2002), Багдала, 455/2003, Крушевац, стр. 99-106.
- 26) *Кич у социолошком и антрополошком кључу*, осврт на књигу Н. Божиловића, Кич: Студија о човеку и псеудокултури (Зограф, Ниш, 2002), Багдала, 456/2003, Крушевац, стр. 112-118.
- 27) *Прилог научној обради скривеног хришћанства*, осврт на књигу О. Зиројевић, Исламизација на југословенском простору: двоверје (Српски генеолошки центар, Београд, 2003), Багдала, 462/2004, Крушевац, стр. 112-119.
- 28) *Књига која подстиче на размишљање и деловање*, осврт на књигу М. Арсића, Како успешно живети (Крушевац, 2004), Путеви културе 6/2005, Културни центар, Крушевац, стр. 84-89.
- 29) *Прилог проучавању прошлости основног образовања и народно просвећивање у пиротском крају*, осврт на књигу Д. Војчића, Народне школе у пиротском округу (1878–1914), Виша школа за образовање васпитача у Пироту, 2003), Пиротски зборник, 29-30, 2004/2005, Народна библиотека у Пироту, стр. 29-235.
- 30) *Културна функција туризма*, осврт на књигу В. Ђукић-Дојчиновић, Културни туризам: менаџмент и развојне стра-

- тегије, Слио, Београд, 2005), *Багдала*, 467/2006, Крушевац, стр. 117-127.
- 31) *Образовање за одрживи развој*, осврт на књигу М. Андевски и М. Кундачине, Еколошко образовање: од бриге за околину до одрживог развоја, Учитељски факултет у Ужицу, 2004), Педагогија, 2/2006, Форум педагога Србије и Црне Горе, Београд, стр. 255-258.
 - 32) *Прилог истраживању приповедачког наслеђа Левча*, осврт на књигу С. Марковић, Приповетке и предања из Левча: Нови записи (Црнтар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, 2004), *Багдала*, 470/2006, Крушевац, стр. 130-138.
 - 33) *Допринос разумевању позиције и функције културе учења и читања у нашем времену*, осврт на књигу В. Недовића и С. Шеховића, Учење и читање у савременој култури (Учитељски факултет у Београду, 2008), *Багдала* бр. 479 (јануар-март), 2009, Крушевац, стр. 123-128.
 - 34) *Социолошки аспект повезаности глобализације и високошколског образовања*, осврт на књигу Д. Ж. Марковића, Глобализација и високошколско образовање (Универзитет у Нишу и Државни универзитет у Н. Пазару, 2008), Педагогија 3/2009, Београд, стр. 498-502.
 - 35) *Прилог социолошком истраживању међуодноса културе, религије и образовања* (осврт на књигу В. Трифуновић, Образовање и религија, Педагошки факултет Јагодина, 2008), *Багдала*, бр 483/2010, Крушевац, стр. 119-124.
 - 36) *Резиме једанаест чланака, расправа и студија на српском, енглеском, француском и руском језику*, у: Б. Јовановић, Зборник радова Учитељског факултета у Јагодини, бр 10/2008, стр. 28-41.
 - 37) *Култура у времену изазова*, осврт на књигу Ратка Р. Божовића, Изазови културе (С. Карловци – Н. Сад, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2012), *Багдала* бр. 485/2010, Крушевац, стр. 116-122.
 - 38) *Целовит приступ савременим проблемима друштвено-моралног васпитања* (осврт на књигу Савремени проблеми друштвено-моралног васпитања Б. Ђорђевић и Ј. Ђорђевић, Савез педагошких друштава Војводине, Н. Сад. и Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило

- Палов“, Вршац, 2009), Педагогија 3/2010, Београд: Форум педагога Србије и Црне Горе, стр. 550-553.
- 39) *Прилог превенцији и отклањању последица болести зависности* (осврт на књигу С. Бојковић и М. Арсић, Како сачувати децу од дувана, алкохола и дроге. Крушевац: ауторско издање, 2011, стр. 118-122).
- 40) *Културна интелигенција – кључна компетенција двадест првог века(есеј)*, осврт на књигу Дејвида К. Томаса и Кери Иксана, Културна интелигенција: живети и радити глобално, Београд, СЛЮ, 2011) Багдала бр 496/2013, Крушевац, Књижевни клуб Багдала, стр. 89-94.
- 41) *Драгоцен допринос целовитом проучавању и истраживању трстеничког краја*, у: Момчило Р. Тодосијевић, трстенички крај, Београд: Културно просветна заједница Србије, 2013, стр. 572-573
- 42) *Рлица, село које се гаси*, у: Константин Петровић, Рлица село подно Јастерца, Крушевац: Историјски архив Крушевац, 2014, стр. 4-5.
- 43) *Вредан прилог социолошком истраживању повезаности универзитета и друштва, и друштвених промена* (осврт на књигу Љубише Р. Митровића, Универзитет и друштвене промене: социолошки огледи, Учитељски факултет у Врању, 2012), Синтезе, бр 5/2014. Крушевац: Висока школа струковних студија за васпитаче, стр. 95-105.
- 44) *Узоран пример јединствене радне и интелектуалне биографије* (осврт на књигу Дарка Надића, Прилози за библиографију Данила Ж. Марковића), Српска академија образовања Београд, 2013, стр. 1-4.
- 45) *Драгоцен допринос истини о НАТО агресији на Југославију 1999.*, Излагање на промоцији књиге Нови „хладни“ рат: агресија НАТО петнаест година после, у: Културном центру у Варварину, тридесетог маја 2016. Књигу је 2014. објавио Београдски форум за свет равноправних, стр 1-7.
- 46) *Наши корени су дубоки*, беседа професора Учитељског факултета у Јагодини, проф др Милана Недељковића, на Свечаној академији 13. децембра поводом века образовања учитеља у Јагодини (1898-1998), Зборник радова бр 4, Учитељски факултет у Јагодини, 1999, стр 22-25.

Прилози у листовима

- 1) *Самоуправљање омладине*, Победа, Крушевац, 26. јун 1964, стр. 6.
- 2) *Потреба за новим облицима идеолошког образовања*, "Комунист", Београд, 31. 12. 1970, стр. 12.
- 3) *Потребе и могућности истраживања ученичког самоуправљања (пројекат емпиријског истраживања)*, Око, бр. 8, стр. 9. и 10. и бр. 9, стр. 12 и 13, Крушевац, 1973.
- 4) *Хероји револуције: Благоје Паровић*, Око бр. 11/73, Крушевац, стр. 6.
- 5) *Карл Маркс – политичка мисао*, Око, бр. 10/73, Крушевац, стр. 7-9.
- 6) *Самоуправна демократија – посебан облик диктатуре пролетаријата*, Око, бр. 11/73, Крушевац, стр. 8-9.
- 7) *Образовање на прекретници*, Победа, Крушевац, 30. април 1974, стр. 26; 10. мај 1974, стр. 9, и 29. мај 1974, стр. 9.
- 8) *Лењин о партији пролетаријата*, Око, бр. 13/74, Крушевац, стр. 8-11.
- 9) *Живот посвећен револуцији (на вест о смрти Вељка Влаховића)*, Око бр. 17, Крушевац, 1975, стр. 8.
- 10) *Идеолошко образовање – фактор развијања идејне борбе*, Око бр. 16, Крушевац, 1976, стр. 9, 10 и 26.
- 11) *Материјалистичка дијалектика на делу*, Победа, 28. 12. 1981, Крушевац, стр. 10.
- 12) *За велику главоболу – јаке пилуле*, (интервју дат новинару З. Аздејковићу), Победа, Крушевац, 16. 11. 1982, стр. 4.
- 13) *Сарадња ученика и наставника у проверавању знања*, Просветни преглед, Београд, 27. септембра 1983, стр. 7.
- 14) *Настава марксизма*, Комунист, Београд, 9. јануар 1987, стр. 21.
- 15) *Револуционар и марксистички мислилац на делу, 75 година од рођења Миленгија Поповића*, Победа, Крушевац, 29. јул 1988, стр. 4.
- 16) *Миленгије Поповић о вези науке и образовања са научно-технолошком револуцијом*, Просветни преглед, Београд, 24. март 1989, стр. 13.
- 17) *Ни у свет ни са светом* (интервју новинару Марини Костић), Просветни преглед, бр. 1797, 3. март 1992, стр. 102-104.

- 18) *Додир стварности (школа у природи)*, Просветни преглед бр. 1808, 19. мај 1992, стр. 4.
- 19) *Самоуправна школа више не постоји* (интервју дат Јелени Јовановић), Мисао, Нови Сад, бр. 7/443, 28. мај 1992, стр. 1. и 3.
- 20) *Више простора раду*, Просветни преглед (Педагошка пракса), 8. 12. 1992, стр. 1. и 2.
- 21) *Универзитетско образовање учитеља – императив времена*, интервју главном и одговорном уреднику Токова, месечника за друштвена, привредна, политичка и културна питања Поморавља, Ресаве и Левча, Радовану Танасковићу, НИП "Токови", Јагодина, бр. 22-23, (новембар-децембар) 1994, стр. 32 и 33.
- 22) *Какво нам је образовање потребно*. Београд: Просветни прегле, 31. мај 1994, стр. 6.
- 23) *Прокламовано и стварно (Школа као чинилац морала у актуелним друштвеним условима)*, Просветни преглед, 1876-7, 17-24. јануара 1995, стр. 10
- 24) *Прошлост у садашњости*, Просветни преглед бр. 1903 од 18. октобра 1995, стр. 5.
- 25) *Учитељски факултет, значајан чинилац развоја средине*, интервју, Токови, месечник за друштвена, привредна и политичка питања Поморавља, Ресаве и Левча; 1995 (новембар), Јагодина, стр. 35. и 36.
- 26) *Универзитетско образовање учитеља – императив времена*, разговор са Слободаном Жикићем, новинаром Политике, Политика, 1. март 1996, стр. 19.
- 27) *Промене у друштву и образовању и образовање наставника*, Светлост бр. 25/96, Крагујевац, стр. 7-8.
- 28) *Школа и локална средина*, Просветни преглед, 11-18. јун 1997, стр. 1.
- 29) *Образовање учитеља за XXI век*, Академац, лист студената Крагујевачког универзитета бр. 2, новембар 1997, Крагујевац, стр. 10. и 11.
- 30) *Осавремењивање основне школе у улози унапређивања наставе и учења*, Просветни преглед, Београд, 1999, бр. 2057, стр. 7.
- 31) *Професори за основце*: Интервју дат новинарки Б. Жикић, Јагодина, *Нови пут*, 1999, стр. 3.
- 32) *Проф Станимир Ранђеловић (1937-2008)*, Сећање, Град, Крушевац, 17. јануар 2008, стр. 20.

- 33) *Радни век посвећен математичком образовању младих, Сећање, мр Миролуб Филиповић – Фића (1931-2010)*, Град, Крушевац, 16. април 2010, стр. 21.

Ангажовање на научноистраживачким пројектима

- 1) Ангажовање на више развојних пројеката у региону Краљево (1986-1990).
- 2) Ангажовао се на више развојних пројеката у скупштини општини Крушевац као члан Извршног савета општине, Међуопштинској регионалној заједници Краљево (1990-1994).
- 3) Ангажовање на месту помоћника министра просвете Републике Србије на развојним пројектима као што су: припремање и примена нових закона, наставних планова и програма, педагошких норматива, организације, рационализације, припремање и усавршавање педагошких кадрова и даљег унапређивања система предшколског, основног и средњег образовања и васпитања у Р. Србији.
- 4) "Верификација наставних планова и програма учитељских факултета у Републици Србији".
- 5) Ангажовање у заједничком истраживачком пројекту учитељских факултета у Србији "Чиниоци и индикатори ефикасности и методе унапређивања основног васпитања и образовања" (руководилац подпројекта: *Улога учитеља у стицању знања и развијању способности ученика*).
- 6) Истраживачки пројекат: *Експерименталне (огледне) школе и вежбаонице у Р. Србији*.